

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИПУСКУ

УДК: 342.726-055

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-238-243

Кисильова Кристина Володимирівна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

e-mail: kisileva.k@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6872-5209>**ПРОБЛЕМАТИКА ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ**

Статтю присвячено дослідженню гендерних стереотипів у сучасному світі. Зазначено, що питання гендерної рівності постійно перебуває у полі зору держави. Акцентовано увагу, що будь-яке суспільство, що проголошує себе демократичним, мусить забезпечувати надання рівних можливостей кожному зі своїх членів.

Встановлено, що термін «гендер» вказує на соціальний статус і соціально-психологічні характеристики особистості, які пов'язані зі статтю і сексуальністю, але проявляються лише у взаємодії з іншими людьми. Багатокomпонентна структура гендеру визначається чотирма групами характеристик: біологічна стать, гендерна ідентичність, гендерні норми і гендерні стереотипи. Наголошено на тому, що гендерні стереотипи відрізняються різною життєстійкістю. Їх укоріненість у свідомості великої частини населення сприяє відтворенню стереотипів із покоління в покоління в процесі соціалізації. Виокремлено умовні групи гендерних стереотипів. Аналіз результатів соціологічних досліджень дозволяє виокремити найбільш поширені гендерні стереотипи – ті, які стосуються професійної діяльності.

Встановлено, що гендерні стереотипи є спадщиною, яка дісталася сучасному суспільству через певні особливості його історичного розвитку. Це негативне явище сягає корінням у давнину і залишається у свідомості суспільства.

Визначено, що гендерні стереотипи мають великий резонанс і суттєво впливають як на життєдіяльність сім'ї, так і на особистісну самореалізацію як чоловіка, так жінки, призводять до негативних явищ у суспільстві. Налагодження взаємозв'язку потребує розробки належних програм, які б за основну мету ставили подолання гендерних стереотипів, акцентуючи увагу на тому, що соціальні ролі чоловіків і жінок у сучасному світі стають більш схожими, ніж у минулому, хоча проблема нерівності та асиметрії ролей чоловіків і жінок у суспільстві, як бачимо, залишається.

Ключові слова: права людини, гендер, стереотипи, гендерні стереотипи, захист прав людини, гарантії прав людини, соціальні норми.

Kysylova K. PROBLEM OF GENDER STEREOTYPES IN MODERN SOCIETY: ISSUES OF THEORY AND PRACTICE

The article is devoted to the study of gender stereotypes in the modern world. It is noted that the issue of gender equality is constantly in the field of view of the state. The author emphasises that any society that proclaims itself democratic must ensure equal opportunities for each of its members.

It is established that the term "gender" indicates the social status and socio-psychological characteristics of a personality which are related to gender and sexuality, but are manifested only in interaction with other people. The multicomponent structure of gender is determined by four groups of characteristics: biological sex, gender identity, gender norms and gender stereotypes. It is emphasised that gender stereotypes are remarkably resilient. Their rootedness in the minds of a large part of the population contributes to the reproduction of stereotypes from generation to generation in the process of socialisation. The author identifies conditional groups of gender stereotypes. The analysis of the results of sociological research allows us to identify the most common gender stereotypes - those related to professional activities.

It is established that gender stereotypes are a legacy inherited by modern society due to certain features of its historical development. This negative phenomenon has its roots in antiquity and remains in the minds of society.

It is determined that gender stereotypes have a great resonance and significantly affect both family life and personal self-realisation of both men and women, and lead to negative phenomena in society. Establishing this relationship requires the development of appropriate programmes that would aim to overcome gender stereotypes, focusing on the fact that the social roles of men and women in the modern world are becoming more similar than in the past, although the problem of inequality and asymmetry of the roles of men and women in society remains.

Key words: human rights, gender, stereotypes, gender stereotypes, human rights protection, human rights guarantees, social norms.

Постановка проблеми. Рівноправність є головною умовою демократії. Будь-яке суспільство, що проголошує себе демократичним, мусить забезпечувати надання рівних можливостей кожному зі своїх членів. Воно має поважати гідність та чесноти кожної жінки і кожного чоловіка, так само як і право всіх – жінок і чоловіків – на самовиявлення та самореалізацію. Рівноправність між жінками і чоловіками є не лише

умовою соціальної справедливості та справжньої демократії, для функціонування якої вона необхідна; рівноправність слід розглядати також з позицій ефективної реалізації прав людей – жінок і чоловіків.

Розв'язання проблеми забезпечення рівних прав жінок і чоловіків потребує, з одного боку, наявності відповідних законодавчих актів, а з іншого – механізмів їх реалізації. Однак, поряд із цим, не менш важливим є рівень усвідомлення цієї проблеми якнайширшим колом громадян у суспільстві.

Проте, з іншого боку, на сучасному етапі перетворень, що відбуваються у різних сферах суспільного життя, ініціативи, спрямовані на затвердження рівності й рівноправності між жінками та чоловіками, наражаються на перешкоди, впадковані від певних особливостей, що були закладені суспільству у минулому. Це, зокрема, псевдотрадиції, які пропагуються старими гаслами, глузливе ставлення до рівності за ознакою статі, вирізнення пріоритетів для окремих груп населення, а також спотворені й хибні знання про реальні форми і справжні розміри дискримінації, з якими стикаються чоловіки й жінки в сучасному житті. Як наслідок, сьогодні кожен другий наш співвітчизник стверджує, що в суспільстві існує гендерна нерівність [1, с. 33]. Величезну роль у цьому відіграють гендерні стереотипи, які стають на заваді розвитку суспільства і сповільнюють еволюцію людства. Саме тому, дослідження гендерних стереотипів, виявлення їх негативного впливу на людину є нагальним питанням сьогодення, оскільки дозволить ефективно протидіяти цьому негативному явищу сьогодення і проводити превентивні заходи у їх існуванні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання гендерної рівності постійно перебуває у полі зору як вітчизняних так і закордонних дослідників, що свідчить про актуальність означеної тематики. Наразі, досліджуючи питання гендерної рівності, ми торкаємося питання гендерних стереотипів, що наріжним каменем стають на шляху забезпечення прав людини. Недарма, питанням гендерних стереотипів присвячено наукові доробки Л. Андрушко, Г. Бежнар, К. Борща, О. Кікінежди, В. Лапшиної, О. Літвінової, М. Ляшко, О. Нежинської, О. Уварової, О. Харченко та інших дослідників. Водночас, варто означити, що питання гендерних стереотипів не є розв'язаним і потребує подальшої уваги з боку науковців.

Метою статті є дослідження особливостей гендерних стереотипів у сучасному суспільстві, виокремлення основних характеристик та обґрунтування необхідності їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Права людини визнаються універсальною формою взаємовідносин між людиною, суспільством і сучасною державою. Саме з допомогою прав людини визначаються межі соціальних можливостей людини та встановлюється інституціональний і соціально-правовий механізм їх реалізації [2, с. 67; 3 с. 34]. Ступінь їх гарантування визначає ступінь демократичного розвитку будь-якого суспільства. Особливе місце в системі прав і свобод людини і громадянина посідають конституційні права і свободи, які разом із відповідними обов'язками встановлено в основному законі кожної держави [4, с. 381; 5, с. 71] і які є гарантіями людини.

Останнім часом, у науці прийнято чітко розмежовувати конституціональні і соціокультурні аспекти в розрізненні чоловічого і жіночого, пов'язуючи їх із поняттями статі і гендеру [6, с. 28]. Термін «стать» фіксує біологічні розходження між людьми, обумовлені генетичними особливостями будови клітин, анатомо-фізіологічними характеристиками і дітородними функціями. Термін «гендер» вказує на соціальний статус і соціально-психологічні характеристики особистості, які пов'язані зі статтю і сексуальністю, але проявляються лише у взаємодії з іншими людьми.

Суспільство визначає засоби і межі прояву активності організму, а культура надає систему знаків, за допомогою яких людина позначає свої природні якості, наділяє їх певним змістом. Отже, культура може розглядатися як організуюча і системоутворююча ознака поведінки, те, що ми позначаємо як чоловіче або жіноче. Іншими словами, саме культурні визначення окремих людських якостей і спроможностей виступають підставою для класифікації чоловічих, жіночих або нейтральних (тобто властивих обом статям) ознак [6, с. 28]. Виходячи з означеного, поняття гендеру потрібно розглядати як суспільний процес, що характеризується соціокультурністю в суспільстві, суть якого розкриває соціально-рольовий статус особистості, визначає соціальні правомочності й можливості в освіті, професійній діяльності, доступі до влади [7, с. 115; 8, с. 175-176].

Таким чином, гендер може розглядатися як одна з базових характеристик особистості, що обумовлює соціальний і психологічний розвиток людини. Багатокомпонентна структура гендеру визначається чотирма групами характеристик: біологічна стать, гендерна ідентичність, гендерні норми і гендерні стереотипи.

Гендерна ідентичність – це аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як представника певної статі. Вона є однією з базових характеристик особистості, яка формується в результаті інтеріоризації чоловічих або жіночих рис, у процесі взаємодії «Я» з іншими, у ході соціалізації. Входячи в структуру соціальної ідентичності, гендерна виступає особливим її видом, який співіснує в само свідомості людини в єдності з уявленнями про професійний, сімейний, етнічний і інші статуси. Відомо, що гендерна ідентичність – продукт соціального конструювання. Вона починає формуватися з народження дитини, коли запускається процес гендерної соціалізації, у ході якої дитину цілеспрямовано виховують таким чином, щоб вона відповідала прийнятим у даному суспільстві уявленням про «чоловіче» і «жіноче». Саме на підставі існуючих у суспільстві еталонів формуються уявлення дитини про власну гендерну ідентичність і роль, її поведінка, а також самооцінка.

Далі відбувається процес, важливою складовою якого стає статево рольова соціалізація.

Диференціація діяльності, статусів, прав і обов'язків індивідів у залежності від їх статевої приналежності відноситься до категорії «гендерна роль». Гендерні ролі – нормативні, вони виражають певні соціальні очікування, виявляються в поведінці. Вони завжди пов'язані з якоюсь нормативною системою, котру особистість переломлює у своїй свідомості і поведінці. Частина цих норм сприймається у свідомості через засоби масової інформації і популярну літературу, ряд інших ми одержуємо безпосередньо, наприклад, у вигляді традицій, звичаїв, настановлень батьків, або зазнаючи несхвалення з боку суспільства, коли припускаємо відхилення від очікуваної статево-рольової поведінки.

Отже, гендерні стереотипи фактично можна розглядати як соціальні норми. В усіх нас є уявлення про те, що чоловікам і жінкам властиві певні набори конкретних якостей і моделей поведінки, що переважна більшість людей притримується цієї точки зору і що звичайно ми усвідомлюємо, яка поведінка вважається правильною для представників тієї чи іншої статі.

Такі стереотипи відрізняються різною життєстійкістю. Їх укоріненість у свідомості великої частини населення сприяє відтворенню стереотипів із покоління в покоління в процесі соціалізації [6, с. 28-29].

Заради справедливості треба зазначити, що гендерні стереотипи можуть чинити негативний вплив не лише на жінок, але і на чоловіків. До компонентів традиційної чоловічої ролі відносять норми успішності статусу, розумової, фізичної й емоційної твердості, антижіночності. Для багатьох чоловіків повна відповідність цим нормам недосяжна, що викликає стрес і призводить до компенсаторних реакцій: обмеження емоційності, нав'язливого прагнення до змагання й успіху і т. ін.

Отже, гендерні стереотипи – це спрощені, стійкі, емоційно «забарвлені» уявлення про поведінку і риси характеру чоловіків або жінок. [6, с. 29]. Вони містять також приписи й заборони стосовно того, що чоловікам і жінкам належить відчувати, проявляти та робити. Гендерні стереотипи проявляються насамперед як гендерно-рольові стереотипи, що стосуються прийнятності й різноманітності ролей і видів діяльності чоловіків і жінок, а також як стереотипи гендерних рис, тобто психологічних і поведінкових характеристик. Ці два компоненти пов'язані між собою. Прийняття якої-небудь ролі для людини певної статі залежить від міри наявності в неї певних рис і характеристик.

Гендерні стереотипи виникають на ґрунті різних статусів і ролей, яких чоловіки і жінки набувають і відтворюють в суспільстві. Усталені стереотипи в подальшому набувають якості норм для чоловіків і жінок, стають моделями для гендерно-рольової соціалізації підростаючого покоління [9, с. 127].

Стереотипи довгий час сприймалися як позаюридичне явище. Однак все більшого визнання здобуває позиція, відповідно до якої правового регулювання потребують випадки, коли стереотипне уявлення спрямовується на конкретну людину через її належність до певної соціальної групи (за статтю, за віком, за етнічним походженням тощо), щодо якої сформувався той чи інший стереотип, і це впливає на юридичне врегулювання ситуації. Так, узагальнені уявлення про характеристики, ролі, якості чоловіків чи жінок переносяться на конкретного чоловіка або на конкретну жінку. Багато уваги гендерним стереотипам та їх впливу на здійснення правосуддя приділено у Загальних рекомендаціях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок від 25 липня 2015 р. (CEDAW/C/GC/33). [10, с. 129], що ще раз підтверджує проблематику означеного явища.

У сучасній юриспруденції, ряд дослідників, виокремлюють три умовні групи гендерних стереотипів. Перша група стереотипів базується на відповідних уявленнях про психологічні риси та якості особистості чоловіків та жінок – стереотипи “maschile – feminine”. Згідно з цими стереотипами чоловіки та жінки є протилежностями. Чоловікам приписується активне, творче начало, здатність вирішувати проблеми, застосовувати розвинуте логічне мислення та власну компетентність. Жіноче ж начало – природно-репродуктивне і тому жінка повинна бути покірною, залежною, емоційною.

Більш загально розглянути вплив гендерних стереотипів на сімейне життя можна крізь аналіз чоловічих та жіночих сімейних ролей. Зміст цих ролей визначається не лише історичним і культурним контекстом, але й значною мірою гендерними стереотипами, які панують в соціальному середовищі тієї чи іншої людини. Саме відповідно до панування гендерних стереотипів у родині можна виділити три типи сімей: традиційна, егалітарна, змішана [11, с. 31]. Це також суттєво впливає на розвиток суспільних відносин.

Необхідно підкреслити і той факт, що лідерство жінки у сім'ї найчастіше обумовлено не лише пасивністю чоловіків у сім'ї, але й впливом гендерних стереотипів на рівні сім'ї. Як бачимо, гендерні стереотипи мають великий резонанс і суттєво впливають як на життєдіяльність сім'ї, так і на особистісну самореалізацію жінки, призводять до негативних явищ у суспільстві. Краще за все, негативні наслідки можна простежити через аналіз гендерних проблем професійних відносин. У цій сфері панують гендерні стереотипи, які беруть свій початок з минулого. Йдеться про стереотипи, які пов'язані зі змістом праці. Асиметричне розташування жінок в професійній структурі суспільства призводить до нерівності в оплаті праці, дискримінації при наймі на роботу, нерівномірного розподілу чоловіків та жінок у різних галузях (горизонтальна сегрегація) та дискримінація щодо розподілу посад у рамках однієї професійної групи. Всупереч конституційним нормам, стать є критерієм, який диференціює можливості професійного росту [11, с. 32].

Аналіз результатів соціологічних досліджень дозволяє виділити такі найбільш поширені гендерні

стереотипи, які стосуються професійної діяльності: «істинна жінка не прагне кар'єри»; «кар'єра – це доля самотніх жінок»; «у бізнесу не жіноче обличчя»; «жінки недостатньо амбітні»; «керувати повинен чоловік»; «сім'я і кар'єра не сумісні»; «жінки самі обирають низькооплачувані роботи, отримуючи взамін кращі умови праці» і т.ін. [12, с. 121].

Ще одним показником впливу гендерних стереотипів на професійну діяльність є вертикальна сегрегація – концентрація жінок і чоловіків на певних рівнях професійної ієрархії. Поширеним способом вимірювання вертикальної сегрегації є аналіз ступеня фемінізації посад високого рівня, що передбачають прийняття рішень. Жінки продовжують домінувати у найнижчому ешелоні кар'єрної драбини й продовжують бути недостатньо представленими у вищому керівництві [9, с. 129]. У першу чергу, це відображається в створенні уявних бар'єрів для опанування тієї чи іншої професії, яка не відповідає уявленням суспільства про «чоловічу» чи «жіночу» роль, і може викликати осуд або скептичне ставлення. По-друге, уявлення про «жіночу» роль в суспільстві для багатьох людей асоціюється зі створенням сім'ї, народженням дітей, а не зі сходженням кар'єрними сходинками. По-третє, яскраво представлені як горизонтальна, так і вертикальна сегрегації за ознакою статі. Все це свідчить про те, що попри наявність законодавчих гарантій і програм забезпечення гендерної рівності, дискримінація жінок в сфері праці все ж має свій прояв. Не останню роль у підтримці цієї тенденції відіграють гендерні стереотипи, що закріплюються і відтворюються різними соціальними інститутами. На нашу думку, одним із ефективних шляхів забезпечення гендерної рівності в суспільстві є руйнування і трансформація гендерних стереотипів, як це відбувається у високорозвинутих суспільствах [9, с. 132].

Досліджуючи питання гендерних стереотипів, А. Петрова стверджує, що вони створюються лише на основі певних характеристик. Дослідниця наголошує на тому, що кожен стереотип має такі характеристики:

1. стереотипи завжди простіші, ніж реальність;
2. складні характеристики, які «укладаються» в дві-три пропозиції;
3. люди переймають стереотипи (від знайомих, засобів масової інформації та ін.), а не формують їх самі завдяки особистому досвіду; наприклад, це може бути уявлення про ідеальну жінку, а саме про її зовнішність - вона повинна бути блондинкою, з блакитними очима, без зайвої ваги, з великим бюстом і довгими ногами, але цьому ідеалу буквально відповідає лише лялька Барбі, яка також є гендерним стереотипом про привабливу жінку;
4. всі стереотипи помилкові; більшою чи меншою мірою вони завжди приписують конкретній людині якісь «межі» чи «рамки» лише через свою належність до певної групи;
5. стереотипи дуже «живучі»: навіть, якщо люди переконуються в тому, що стереотип не відповідає дійсності, вони схильні не відмовитися від нього, а стверджувати, що виняток лише підтверджує правило; наприклад, зустріч зі струнким чоловіком лише переконує жертву стереотипу в тому, що вся решта населення - з надмірною вагою [13, с. 97].

Найбільш чітко визначену градацію характеристик стереотипів включають:

1. культурні канони (ідеальні образи) чоловіка та жінки;
2. уявлення про притаманні кожній статі риси характеру;
3. сфери, способи, стиль самореалізації чоловіка та жінки (у межах конкретного етнокультурного середовища);
4. особливості процесів соціалізації хлопчиків і дівчаток;
5. поведінкові моделі (норми, приписи, очікування щодо поведінки особи певної статі у стандартній ситуації та соціальні санкції за їх порушення);
6. гендерну стратифікацію (градацію соціальних статусів і ролей чоловіків та жінок, що визначає суспільний престиж статі) [13, с. 97].

Таким чином, можна стверджувати, що поруч з необхідністю законодавчого забезпечення рівних прав жінок та чоловіків, не менш важливим є рівень усвідомлення цієї проблеми якнайширшим колом громадян у суспільстві. Громадська думка та стереотипи пересічних громадян щодо соціальних ролей жінки у суспільстві певною мірою відображають ситуацію, що склалася. Для того, щоб ситуація докорінно змінилась, поряд із заходами які застосовуються органами державної влади необхідно змінити традиційні уявлення та стереотипи, що існують у свідомості людей, особливо відносно прийнятих у суспільстві поглядів стосовно соціальних ролей жінок та чоловіків [11, с. 33]. Однак варто зважати й на те, що гендерні стереотипи є досить живучими і суттєво впливають на суспільство в цілому та на його окремі сфери [14, с. 10].

Висновки. Вищевикладене дає підставу для таких висновків:

1. Гендерні стереотипи є спадщиною, яка дісталася сучасному суспільству через певні особливості його історичного розвитку. Це негативне явище сягає корінням у давнину і залишається у свідомості суспільства.
2. Маємо констатувати, що гендерні стереотипи мають великий резонанс і суттєво впливають як на життєдіяльність сім'ї, так і на особистісну самореалізацію як чоловіка, так жінки, призводять до негативних явищ у суспільстві. Отже, гендерні стереотипи негативно впливають на обидві статі: і чоловіків, і жінок, розвиток суспільства і держави. А це становить загрозу якісному розвитку суспільства, оскільки у світі існує значна кількість гендерних стереотипів, які можуть призвести до ряду непорозумінь і виникнення

конфліктних ситуацій між представниками різних статей. Тому налагодження взаємозв'язку потребує розробки належних програм, які б за основну мету ставили подолання гендерних стереотипів, акцентуючи увагу на тому, що соціальні ролі чоловіків і жінок у сучасному світі стають більш схожими, ніж у минулому, хоча проблема нерівності та асиметрії ролей чоловіків і жінок у суспільстві, як бачимо, залишається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гендерні стереотипи та ставлення громадськості до гендерних проблем в українському суспільстві : монографія / за ред. І. Саєнко. Київ, 2007. 145 с.
2. Загоруй І. С. Поняття «права людини» : теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 2. С. 66-82.
3. Лазарев В. В. Сучасний науковий дискурс про типологію прав людини. *Становлення громадянського суспільства в Україні* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 1-2 трав. 2020 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 34-36.
4. Проць І. М. Окремі організаційно-правові механізми обмеження основних прав і свобод людини і громадянина за законодавством України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 381-384.
5. Лазарев В. В., Малиновська Т. М. Особливості гарантування прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану* : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 71-73.
6. Лапшина В. Л. Гендерні стереотипи в професійній сфері: витоки, стан та перспективи існування. *Український соціум*. 2005. № 4(9). С. 27-34. DOI : <https://doi.org/10.15407/socium2005.04.027>
7. Юровська Г., Жданкіна Л. Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метаморфози. *Вісник Конституційного Суду країни*. 2021. № 1. С. 106-119.
8. Лазарев В. В. Питання гендерної рівності у рішеннях Конституційного Суду України. *Соціально-гуманітарні виміри правової держави* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 27 жовт. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 175-178.
9. Медіна Т., Назарова В. Гендерні стереотипи та їх вплив на професійну діяльність в Україні. *Релігія та соціум*. 2015. № 1-2 (17-18). С. 127-133.
10. Уварова О. О. Права жінок та гендерна рівність : навч. посіб. Київ, 2018. 204 с.
11. Борщ К. К., Ляшко М. М. Гендерні стереотипи як соціальна проблема сучасних жінок. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1. С. 31-34.
12. Луб М. Л. Гендерні стереотипи у професійній діяльності в Україні. *Гендерна конструкція соціуму: історія і сучасність* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практич. конф. (Одеса, 20-21 трав. 2020 р.) Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. С. 118-124.
13. Петрова А. В. Сучасні дослідження гендерології: зіставлення понять «гендерний стереотип» і «лінгвокультурний типаж». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія "філологічні науки" мовознавство*. 2018. № 10. С. 95-98.
14. Магдюк Л. Гендерні стереотипи. Вплив гендерних стереотипів на представлення жінок і чоловіків на ринку праці. *Маркетинг в Україні*. 2011. № 5-6. С. 7-10.

REFERENCES:

1. Saienko, I. (2007) Gender stereotypes and attitudes of the public to gender problems in Ukrainian society: monograph. Kyiv : Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
2. Zahorui, I. S. (2016). Concepts of «human rights» : theoretical-legal approaches to understanding human rights. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka - Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko, issue, 2, 66-82* [in Ukrainian].
3. Lazarev, V. V. (2020). Modern scientific discourse on the typology of human rights. *Stannovlennia hromadianskoho suspilstva v Ukraini - The emergence of civil society in Ukraine*. [in Ukrainian].
4. Prots, I. M. (2020). Individual organizational-legal mechanisms of restriction of basic human rights and freedoms in Ukraine. *Porivnialno-analitychne pravo - Comparative and analytical law, 1, 381-384* [in Ukrainian].
5. Lazarev, V. V., Malynovska, T. M. (2022). Features of guaranteeing human rights and freedoms in Ukraine. *Pidhotovka pravoohorontsiv v systemi MVS Ukrainy v umovakh voiennoho stanu - Training of law enforcement officers in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine under martial law, 71-73* [in Ukrainian].
6. Lapshyna, V. L. (2005). Gender stereotypes in professional sphere: sources, status and prospects of existence. *Ukrainskyi sotsium - Ukrainian society, 4, 27-34* [in Ukrainian].
7. Yurovska, H., Zhdankina, L. (2021). Human dignity and gender equality: constitutional metamorphoses. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu krainy - Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine, 1, 106-119* [in Ukrainian].
8. Lazarev, V. V. (2022). Questions of gender equality in the decisions of the Constitutional Court of Ukraine. *Sotsialno-humanitarni vymiry pravovoi derzhavy - Social and humanitarian dimensions of the rule of law, 175-178* [in Ukrainian].
9. Medina, T., Nazarova, V. (2015). Gender stereotypes and their influence on professional activity in Ukraine. *Relihiia ta sotsium - Religion and society, 1-2, 127-133* [in Ukrainian].

10. Uvarova, O. O. (2018). Prava zhinok ta henderna rivnist : navch. posib. Kyiv [in Ukrainian].
11. Borshch, K. K., Liashko, M. M. (2017). Henderni stereotypy yak sotsialna problema suchasnykh zhinok. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya : Pedagogika. Sotsialna robota - Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social work, 1*, 31-34 [in Ukrainian].
12. Lub, M. L. (2020). Henderni stereotypy u profesiinii diialnosti v Ukraini. *Henderna konstruktivna sotsiumu: istoriia i suchasnist - Gender construction of society: history and modernity*, 118-124 [in Ukrainian].
13. Petrova, A. V. (2018). Suchasni doslidzhennia henderolohii: zistavlennia poniat «hendernyi stereotyp» i «linhvokulturnyi typazh». *Naukovyi visnyk Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya "filolohichni nauky" movoznavstvo - Scientific Bulletin of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. Series "philological sciences", linguistics, 10*, 95-98 [in Ukrainian].
14. Mahdiuk, L. (2011). Henderni stereotypy. Vplyv hendernykh stereotypiv na predstavlennia zhinok i cholovikiv na rynku pratsi. *Marketynh v Ukraini - Marketing in Ukraine, 5-6, 7-10* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 18.05.2023

УДК 342.951

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-243-246

Сокуренко Олена Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
email: olena7842@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-8169-3720>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ

У статті досліджено організаційно-правові засади та проблеми реалізації пенсійної реформи. Зазначено, що в Україні функціонують два з трьох рівнів пенсійної системи. Перший рівень є солідарною системою в рамках якої працівники щомісячно сплачують 22% ЄСВ. Другий рівень, який ще не був впроваджений в Україні, передбачає обов'язкову накопичувальну систему. Третій рівень - добровільно-накопичувальна пенсійна система, яка введена в Україну з 2005 року.

Наголошено, що починаючи з 2021 року, пенсійний вік для жінок збільшився, що прирівняло вік та правила виходу на пенсію за віком для чоловіків і жінок. Це також призвело до рівного стажу для обох статей, необхідних для отримання пенсії.

Акцентовано увагу, що в Україні Верховна Рада зареєструвала законопроект про впровадження обов'язкової системи накопичувального пенсійного забезпечення, згідно з запропонованим проектом, усі працюючі особи будуть зобов'язані брати участь у системі накопичувального пенсійного забезпечення до досягнення ними 55-річного віку. Крім того, зобов'язання роботодавців будуть сплачувати обов'язкові пенсійні внески за своїх найманих працівників.

Висловлено підтримку щодо реформування в галузі пенсійного забезпечення і відкладати реформу далі неможливо, але її введення має бути продуманим і планомірним.

Ключові слова: організаційно-правові засади, реалізація, пенсійна реформа, заробітна плата, пенсійні виплати, накопичувальне пенсійне забезпечення, індексация пенсії.

Sokurenko O. ORGANIZATIONAL AND LEGAL PRINCIPLES AND PROBLEMS OF PENSION REFORM IMPLEMENTATION

The article examines certain organizational and legal principles and problems of pension reform implementation. It is noted that two out of three levels of the pension system operate in Ukraine. The first level is a solidarity system in which employees pay 22% of the social insurance monthly. The second level, which has not yet been implemented in Ukraine, provides for a mandatory savings system. The third level is the voluntary accumulative pension system, which was introduced in Ukraine in 2005.

It was emphasized that starting from 2021, the retirement age for women increased, which equalized the age and retirement age rules for men and women. It also resulted in equal length of service for both sexes required to receive a pension.

Attention is drawn to the fact that in Ukraine the Verkhovna Rada has registered a draft law on the introduction of a mandatory accumulated pension system, according to the proposed project, all working people will be required to participate in the accumulated pension system until they reach the age of 55. In addition, employers will be obliged to pay mandatory pension contributions for their employees.

Support has been expressed for the reform in the field of pension provision and it is impossible to postpone the reform further, but its introduction must be thought out and planned.

Key words: organizational and legal principles, implementation, pension reform, wages, pension payments,